

כגפן פזריה

עלון להפצת תורה ויחידות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פרשת נצבים - וילך

יציאת השבת:

19:37

ירושלים: 19:35

כג' אלול תשפ"ו

הפטרה: שוש אשיש

אומרים סליחות

יציאת שבת ר"ת: 20:17

גיליון 977

כניסת השבת:

18:30

ירושלים: 18:24

'לא בשמים היא... בפיד ובלבבך לעשתו'

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

בפרשתנו אומר משה לעם ישראל ביחס לתורה כי: "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא... ולא מעבר לים היא". ורבותינו אמרו: "שאלו עם ישראל את משה רבנו... והיכן היא? אמר להן: במקום קרוב היא: 'פיד ובלבבך לעשות', אינה רחוקה מכם, קרובה היא לכם". דווקא הגובה והמרחק הבלתי משוערים קוסמים לאדם, אלא שעם כל היופי הנפשי שבכיסופים אל הגבוה והרחוק, אין אלה אלא מחולשות האדם המוכן לשכן את כל הטוב והיפה בגבוה לאין ערוך ובמרחק לאין שיעור, ולעשותם שעשוע רוחני מענג ומעדן, ובלבד שלא לראותם קרובים אליו כדי שלא יהיו מחייבים אותו למשהו יותר מסתם כיסופים ערטילאיים, למשהו מומשי ולמעשה. "למה הדבר דומה, לכיכר שהיה תלוי באויר, טיפש אומר: מי יוכל להביאו?! ופיקח אומר: לא אחד תלה אותו?! מביא סולם או קנה ומוריד אותו. כך, כל מי שהוא טיפש, אומר: אימתי אקרא כל התורה... ומי שהוא פיקח מהו עושה? שונה פרק אחד בכל יום ויום, עד שמסיים כל התורה כולה, אמר הקב"ה: 'לא נפלאה היא, ואם 'נפלאה היא - ממך: שאין אתה עוסק בה'.

גם הטיפש וגם הפיקח רואים והנה הכיכר תלוי באויר הרבה למעלה ממקום עמידתם. אלא שהטיפש נרתע מן העובדה שהוא לא יכול להושיט ידו וליטול את הכיכר התלוי, ומתייאש והולך לו ונשאר רעב והכיכר נשאר תלוי במקומו. אולם הפיקח רואה את הכיכר תלוי גבוה, אבל אינו נרתע והולך, אלא הוא מחפש דרך כיצד להוריד את הכיכר. ומזו העובדה עצמה שהכיכר תלוי, הוא לומד שהכיכר נתלה על ידי מישהו, והקושי להורידו הופך לאתגר כדי לזכות בכיכר, ממש כפי שאנו מצווים לעשות בלימוד תורה. בעמדנו סמוך ליום הדין - ראש השנה, נקבל עצמנו את תורתנו הקדושה ומצוותיה, נדע כי לא רחוק הדבר מאתנו אלא קרוב הוא: 'פיד ובלבבך לעשתו'.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה"נוה עובד ד.נ. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

לא בשמים היא!

אחת מן המחלוקות שהיוו אבן יסוד לכללי הפסיקה ביזמם של חכמי יבנה, היתה המחלוקת סביב תנורו של עכנאי, חלק מן ההכרעה מובא מתוך פרשתנו – לא בשמים היא.

לכאורה, היתה זו מחלוקת ככל אותן מאות ואלפי ההלכות שבהן נחלקו חכמים. תנור שחתכו אותו לחוליות ונתנו חול בין חוליה לחוליה והיה רבי אליעזר מטהר, מפני שאינו ככלי חרס אלא ככלי אדמה שאינו מקבל טומאה, וחכמים מטמאים. על השם עכנאי נאמרו מספר טעמים. יש אומרים, כיון שהקיפוהו בדברים כנחש זה שדרכו לעשות בעגולה (בבא מציעא נט, ב ורש"י שם), ויש מי שסבר (תוס' שם ד"ה זה תנור של עכנאי) שהוא על שם בעל התנור.

רבי אליעזר היה יחיד וחכמים רבים, על פי הכלל: יחיד ורבים הלכה כרבים (ברכות ט, א), היה צריך רבי אליעזר לקבל את הכרעת הרוב. ואולם הוא עמד על דעתו וכך מסופר:

באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קבלו הימנו. אמר להם, אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח! נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה, ארבע מאות אמה. אמרו לו, אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו! חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו, אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי - פתלי בית המדרש יוכיחו! הטו פתלי בית המדרש לפול. גער בהם רבי יהושע. אמר להם, אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם? לא נפלו - מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו - מפני כבודו של רבי אליעזר. ועדין מטין ועומדים.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו! יצאתה בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר? שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר, "לא בשמים היא!"

מאי, "לא בשמים היא?" אמר רבי ירמיה, שכתב נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכתב כתבת בתורה בהר סיני, "אחרי רבים להטות". אשקחיה רבי נתן לאלהיו, אמר ליה, מאי עבד קודשא בריך הוא בהוא שעתא? אמר ליה, קא חיה, אמר, נצחוני בני, נצחוני בני.

כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקתו מעשיית אותם מופתים? לאחר שהשיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, לאחר שנסתתמו טענות החכמה וההגיון, גייס רבי אליעזר את המופתים להורות שבורא עולם תומך בדעתו. ואולם אין אלו סתם מופתים שעצם עשייתם מוכיחה את צדקת רבי אליעזר, אלא יש קשר ביניהם לבין מחלוקת החכמים:

חרוב זה יוכיח - עץ החרוב אינו פרה ורבה, אלא נותן פרי לסוף שבעים שנה. אמר להם רבי אליעזר כי דבריהם עקרים כאותו עץ החרוב, ואולי רמז להם בזה שאף על פי שהם המרובים ומניינם עולה לכדי שבעים (כמניין חברי הסנהדרין), בכל זאת אין בדבריהם כלום, כאותו עץ חרוב שבמשך שיבעים שנה אינו מניב פרי. ואילו רבי אליעזר עצמו, המופלא שבסנהדרין, הרי הוא כנגד שנת השיבעים ואחת. ואולם הם דחו את דבריו, שהרי כל הוצאת הפרי של שנת השיבעים ואחת מכוח השנים הקודמות הוא בא. ואולם הם ענו לו, שאין מביאים ראיה מן החרוב, שמא הוא הטועה כשם שהוא יחיד מול רבים וכשם שעקר את החרוב, והעקירה היא ביטול עשיית הפרי לגמרי כך דבריו הם העקרים ולא דבריהם.

אמת המים יוכיחו - אמר להם רבי אליעזר: שמא הינכם מתביישים להודות לי על האמת אחר שהשבתי כל תשובות שבעולם? ראו את אמת המים, שדרך המים לרדת ממקום גבוה למקום נמוך והמשילו חז"ל דבר זה לתורה שאינה מתקיימת אלא במי שמשפיל עצמו, שאין בו גאווה, כך אין לכם להתגאות ולסרב מלקבל את דברי. ויוכיחו מים אלו שבמקום לרדת ממקום גבוה לנמוך כדרכם, הולכים ממקום נמוך למקום גבוה כדרככם! אמרו לו: אין מביאים ראיה מאמת המים, שאפשר שאתה הוא המעוות ואמת המים ההולכת לאחור באה להורות עליך.

כותלי בית המדרש יוכיחו - בית המדרש הוא מקום לימוד התורה ומקום הכרעת דיני התורה. ואולם אליבא דרבי אליעזר, שלדעתו חבריו טועים ואינם מוכנים לחזור בהם מטעותם, הרי שאין מקום לבית מדרש כזה, כי אין יוכיח זה לשם שמים, ח"ו. ולכן ביקש שיפלו כותלי בית המדרש! ואולם רבי יהושע טען כי מחלוקת זו היא לשם שמים, ואדרבה מקום הביורור הוא בית המדרש והכרעת הדין צריכה להעשות ע"פ הרוב, כדרכה של תורה.

מן השמים יוכיחו - את שלושת המעשים הראשונים ניתן היה לפרש לכאן ולכאן. ואולם כמעשהו האחרון דרש רבי אליעזר הכרעה ברורה משמים כמי ההלכה, מהי האמת האמיתית בת קול יוצאת ומכריעה באופן ברור כרבי אליעזר. ואולם חכמים חולקים גם על קביעה זו. רבי יהושע טוען **לא בשמים היא** ואין משגיחים בבת קול, שכבר נתנה תורה לישראל בה נאמר 'אחרי רבים להטות'.

בירושלמי שאלו: האם לא ידע רבי אליעזר את הדין 'אחרי רבים להטות'? ותירצו, שלא הקפיד אלא ע"י ששרפו טהרותיו בפניו וחשב שמעשיהם אינם לשם שמים רק להכעיסו, כיון שיכלו לשרוף את הטהרות שלא בפניו ולפיכך החזיק בדעתו. לענ"ד, ניתן לתת הסבר נוסף להתעקשותו של רבי אליעזר, ע"פ דברי רבו הגדול רבי יוחנן בן זכאי שאמר על תלמידו זה (אבות ב, יב): "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שניה, **מכריע את כלם**". הרי שרבו שקל אותו כנגד כל חכמי ישראל ולדבריו אע"פ שיהיו כל חכמי ישראל יחד רבי אלעזר מכריע את כולם אף שהם הרבים, יתכן ואימרה זו שהיתה ידועה ומפורסמת מפי רבי יוחנן בן זכאי היא זו שנתנה לרבי אליעזר את הכח לעמוד על דעתו.

המחלוקת סביב תנורו של עכנאי ובעיקר תוצאותיה, היוו לימוד חשוב לדורות החכמים הבאים, שלא יהא אדם עומד על דעתו כנגד דעת הרבים אפילו אם מוכח לו בדרך מופת שהלכה כמותו. יסוד חשוב זה שמר על פסיקה אחידה ומרכזית ומנע מציאות קשה, במיוחד על רקע חורבן הבית. בדרך זו נשמרה מסורת העברת התורה שבעל פה, ונמנע מצב של עשיית התורה כשתי תורות. (ע"פ 'מאורות התלמוד').

הלכות שופר בראש השנה

א. מצות עשה מן התורה לשמוע קול השופר בראש השנה, שנאמר יום תרועה יהיה לכם, וקודם שייתקע בשופר מברך בא"מ האב"ו "לשמוע" קול שופר. שעיקר המצוה בשמיעה ולא רק בתקיעה. שאם תקע ולא שמע קול שופר לא יצא ידי חובה. ומכל מקום בדיעבד שבירך אב"ו לתקוע בשופר, או "על תקיעת שופר", יצא.

ב. בשעת הברכות כל הצבור עומד על רגליו, ומיד אחר הברכות הקהל יושב, והתוקע שאר עומד על עומדו, ויתקע מעומד. ובדיעבד אם תקע מיושב יצא. וימתין מעט עד שכל הצבור ישבו ויזכרו לשמוע התקיעות. יחיד שהיה אנוס ולא התפלל עם הצבור, ובא התוקע לביתו לתקוע לו ולהוציא ידי חובתו, צריך לעמוד בשעה ששומע התקיעות.

ג. בתקיעות שלפני תפלת מוסף הצבור רשאי לשבת, ורק התוקע צריך לעמוד. ויש להזהיר את הקהל שיעמוד בעת התקיעות שבחזרת תפלת מוסף, שהם עיקר התקיעות דמעומד.

ד. המנהג לתקוע על הבימה שהספר תורה מונח עליה, אחר שקראו בו הקריאה של חובת היום, כדי להזכיר זכות קבלת התורה ומעמד הר סיני, שנאמר שם, ויהי קול השופר הולך וחזק מאד. ורק אחר סיום התקיעות דמיושב ואמירת פסוקי אשרי העם יודעי...

ה. ביום הראשון של ראש השנה לאחר ברכת לשמוע קול שופר יוסיף התוקע לברך שהחיינו. וגם בבואו אחר כך להוציא אחרים ידי חובתם, יברך להם שתי הברכות לשמוע קול שופר ושהחיינו. השנה, שחל יום טוב ראשון במשבת, כשתוקעים בשופר ביום השני של ראש השנה מברכים לשמוע קול שופר ושהחיינו.

ו. אדם שנאנס ולא בא לבית הכנסת ביום ראש השנה, או מי שהוא חולה ונפל למשכב, יש להתאמץ מאוד להביא לו לביתו תוקע שיתקע לו להוציאו ידי חובה. ולכתחילה יברך השומע, ורק אם אינו יודע לברך היטב, יברך התוקע בשבילו, גם אם הוא כבר יצא ידי חובה. ואם שכח לברך ונזכר בין תשר"ת לתש"ת, אין לו לברך שם, דשמוא יצא י"ח בתשר"ת. וכן מי שישח שיחה בטלה בין תשר"ת לתש"ת, בדיעבד אינו חוזר לברך, אף שיש ספק שמוא לא יצא ידי חובתו.

ז. תוקע לרבים שהוצרך לתקוע לחולה קודם שיתקע לרבים, יש אומרים שיוכל לתקוע לו על ידי שיכוין בפירוש שאינו רוצה לצאת ידי חובתו בתקיעות אלו, ואחר כך יוכל לתקוע להוציא ידי חובה את הרבים. וטוב שיתקע ליחיד אחר התקיעות לרבים.

ח. אסור לתוקע ולשומעים להפסיק בדיבור בין ברכות התקיעות לתקיעות, ואם סח בין הברכה לתקיעות צריך לחזור ולברך. אלא אם כן הפסיקו בענין הצריך לתקיעות, שאז אין צריך לחזור ולברך. (ולכתחילה לא ישיח אפילו בעניין השופר והתקיעות). וכן אסור להפסיק בדיבור בין סדר תשר"ת לתש"ת, ובין תש"ת לתר"ת. ואיסור זה הוא בין לתוקע ובין לקהל השומעים.

(ע"פ 'ילקוט יוסף' לראש"ל"צ).

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לדפוס: ציפורה וידועש לוי, שרה בת שמחה, עוזר בן עישה, תקוה בת עיזה, אלגרה בת ג'אן, אסנת בת זוהבה, מול בת עזיה, אברהם בן רחל, דרומים בן סולמנט, הראל בן אבניגיל, אילנה בת סליחה, ישי ורחל לוי, חנה בת זוהרה, עדן בת רחל, מיטל מוריה אדרי, יוסף בן בן מיכיל, דוד ביטון הי"ד.

לעילי נשנית: הר"ע זיסק, הר"מ אליהו, רבי מסעוד מלול, רבי יעקב כרם שטין, יצחק דודי, מבקש דודי, מיר חיים, ישראל אברהם נתן, ארון מנחם, דוד ורסבת, מיר פילק, מרדכי בן חמו, אהרן ועבד נדום, יעקב דבורי, אסתר בת תורא, אליהו בת פרידה, אריה בן שמעון, ציהה בת דוד, יצחק ואלה אברהם, עיזה עניס, זוהרה רחל לוי, מימין זוהרה, מידה שמעון, אסתר אלקובי, אסתר בן אסתר, אברהם וויקל מנחם, מיכאל וקעני, אריה רחל, שרה בת פנעה, יצחק אברהם מילר, מ"א, יצחק אברהם זיסק הי"ד, סוסי אריה יעקב שמואל הי"ד.

לע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנורד, שושנה רוז, פרחל פרייז, ויצטיליה צילה לכית ציטרון הי"ד, אברהם ואלה שורדל וז"ל.

ללהחזרת נעדרי צה"ל ושבייו ובהם: גיא חבר, יהודה כץ, רון ארד הי"ד.
למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483